

Politeja

Nr 1(88/1), 2024, s. 235-341

<https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2024.88.1.19>

Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Olesia TKACHUK

Uniwersytet Jagielloński

olesia.tkachuk@uj.edu.pl

EUROPEJSKI ZIELONY ŁAD, CZYLI JAK UNIA EUROPEJSKA ZAMIERZA UCZYNIĆ Z EUROPY PIERWSZY NEUTRALNY KONTYNENT DLA KLIMATU?

ABSTRACT

The European Green Deal, or How Does the European Union Intend to Make Europe the First Climate-Neutral Continent?

The research aim of the paper is to analyze the objectives of the European Union (EU) climate policy and the instruments for their implementation, as well as to present the challenges on the way to achieving climate neutrality by the EU. In 2015, during the 21st UN Climate Change Conference in Paris, an agreement was agreed, the purpose of which is to limit global warming, aiming, among other things, for limiting the increase in global average temperature to well below 2°C above pre-industrial levels, and preferably to no more than 1.5°C. All EU Member States have ratified the above agreement, while agreeing to take action to make the EU the world's first climate-neutral economy and society by 2050. To achieve this, the "European Green Deal" strategy was adopted, followed by the European Climate Law and the "Fit for 55" package of legislative proposals. In addition, a more ambitious EU climate target for 2030 has been agreed, namely a reduction of net greenhouse gas emissions by at least 55% compared to 1990 levels. Based on this, the following research hypothesis should be put forward, assuming that if all initiated projects, climate programs and mechanisms are fully implemented, the EU will become the first climate neutral continent by 2050. The first part of the article focuses on the goals of the European Green Deal and their implementation. The second part discusses the assumptions of European Climate Law and the elements of the "Fit for 55" package, as well as presents the most important financial

instruments of the EU climate policy. The third part contains an analysis of the challenges standing in the way of the EU achieving climate neutrality by 2050, including the COVID-19 pandemic and the Russian aggression against Ukraine.

Keywords: European Green Deal, European Climate Law, “Fit for 55” package, climate neutrality, greenhouse gas emissions, climate policy

Słowa kluczowe: Europejski Zielony Ład, europejskie prawo klimatyczne, pakiet „Gotowi na 55”, neutralność klimatyczna, emisja gazów cieplarnianych, polityka klimatyczna

UWAGI WSTĘPNE

Celem badawczym artykułu jest przeanalizowanie założeń polityki klimatycznej Unii Europejskiej (UE) oraz instrumentów ich realizacji, a także prezentacja wyzwań na drodze do osiągnięcia przez Unię neutralności klimatycznej. W 2015 r., podczas 21. Konferencji ONZ w sprawie zmian klimatu w Paryżu uzgodnione zostało porozumienie, które ma ograniczyć globalne ocieplenie, przez m.in. dążenie do zatrzymania wzrostu średniej globalnej temperatury na poziomie poniżej 2°C względem poziomu z czasów przedprzemysłowych oraz starania, by było to nie więcej niż 1,5°C¹. Wszystkie państwa członkowskie UE ratyfikowały powyższe porozumienie, jednocześnie postanawiając podjąć działania, dzięki którym do 2050 r. UE jako pierwsza na świecie gospodarka i pierwsze na świecie społeczeństwo stanie się neutralna klimatycznie. By to osiągnąć, została przyjęta strategia Europejski Zielony Ład (EZŁ), a później europejskie prawo klimatyczne oraz pakiet wniosków ustawodawczych „Gotowi na 55”. Ponadto uzgodniono ambitniejszy unijny cel klimatyczny w perspektywie 2030 r., a mianowicie zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych netto o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z 1990 r. Na podstawie tego należy postawić hipotezę badawczą, zakładającą, że jeśli wszystkie zainicjowane projekty, programy oraz mechanizmy w dziedzinie klimatu zostaną zrealizowane w całości, to UE do 2050 r. stanie się pierwszym neutralnym kontynentem dla klimatu. Do jej zweryfikowania zastosowano następujące metody badawcze: historyczną, instytucjonalno-prawną oraz metodę analizy źródeł. W pierwszej części artykułu skupiono się na celach Europejskiego Zielonego Ładu i ich realizacji. Z kolei w drugiej części omówiono założenia europejskiego prawa klimatycznego i elementy pakietu „Gotowi na 55”, a także przedstawiono najważniejsze instrumenty finansowe unijnej polityki klimatycznej. Natomiast w trzeciej części zawarto analizę wyzwań stojących na drodze do osiągnięcia przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r., takich jak m.in. pandemia COVID-19 i rosyjska agresja na Ukrainę.

¹ *Paris Agreement*, United Nations Framework Convention on Climate Change, 12 XII 2015, s. 3, [online] https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf, 15 I 2024.

EUROPEJSKI ZIELONY ŁAD – CELE STRATEGII I ICH REALIZACJA

*Chcę Europy, która mierzy wyżej, stając się pierwszym kontynentem neutralnym dla klimatu*² – takimi słowami Ursula von der Leyen, jeszcze jako kandydatka na przewodniczącą Komisji Europejskiej (KE), zaczęła przedstawiać pierwszy z sześciu priorytetów swojego programu, opublikowanego w lipcu 2019 r. i zawierającego wytyczne polityczne na lata 2019-2024³. W ramach jego realizacji 11 grudnia 2019 r. KE zaprezentowała komunikat pt. *Europejski Zielony Ład* jako nową strategię na rzecz wzrostu, której celem jest przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych netto i w ramach której wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów naturalnych⁴. Ten plan łączy w sobie działania w różnych obszarach polityki: klimatu i środowiska, energii, transportu, przemysłu, rolnictwa i zrównoważonego finansowania. Przedstawione w EZŁ założenia obejmują cały kompleks celów polegających m.in. na: wzmocnieniu efektywności energetycznej, zmniejszeniu emisyjności sektora gazu, zwiększeniu produkcji energii ze źródeł odnawialnych, wycofaniu węgla, zapewnieniu inteligentnej infrastruktury energetycznej, położeniu nacisku na gospodarkę o obiegu zamkniętym (np. realizacji polityki „zrównoważonych produktów”, a zwłaszcza dążeniu do ograniczania zużycia materiałów i ich ponownego wykorzystywania przed recyklingiem), renowacji budynków zwiększającej ich efektywność energetyczną, rozwoju transportu multimodalnego, wprowadzeniu inteligentnych systemów zarządzania ruchem i rozwiązań typu „mobilność jako usługa”, wdrożeniu strategii „Od pola do stołu”, wzmocnieniu ochrony bioróżnorodności i zapewnieniu nietoksycznego środowiska⁵.

Strategia EZŁ została oparta na trzech poziomach realizacji, a każdy z nich obejmuje odpowiednie instrumenty tematyczne i finansowe. Pierwszy poziom stanowią krajowe plany w dziedzinie energii i klimatu, czyli wkład każdego państwa członkowskiego w realizację unijnych celów klimatycznych. Zgodnie z EZŁ podkreślono potrzebę przeprowadzenia przez KE ich oceny w kontekście uwzględnienia założeń strategii UE, a także egzekwowania ich wykonania. W aspekcie finansowym zaś stwierdzono, że w większym stopniu powinny być wykorzystywane zasoby ekologicznego planowania budżetów krajowych, reformy podatkowe powinny być ukierunkowane na promowanie zachowań zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju⁶.

² U. von der Leyen, *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej (2019-2024)*, s. 5, [online] https://commission.europa.eu/system/files/2020-04/political-guidelines-next-commission_pl.pdf, 1 IX 2023.

³ *Tamże*, s. 1-25.

⁴ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski Zielony Ład*, Bruksela, 11 grudnia 2019 r., COM(2019) 640 final, s. 2.

⁵ *Tamże*, s. 5-18.

⁶ *Tamże*, s. 7, 21.

Drugi poziom to działania na szczeblu unijnym obejmujące: przyjęcie szeregu strategii politycznych określających sposoby realizacji powyższych celów, wspieranie badań naukowych i innowacji w dziedzinie klimatu, wdrożenie narzędzi zawodowej transformacji ekologicznej (tzn. zapewnienie przekwalifikowania pracowników z sektorów upadających do rozwijających się sektorów zielonej gospodarki), zaangażowanie społeczeństwa w działania klimatyczne przez uruchomienie Europejskiego Paktu na rzecz Klimatu⁷, którego celem jest wspieranie inicjatyw oddolnych przez dostarczanie informacji na temat transformacji klimatycznej, tworzenie przestrzeni dla współpracy zainteresowanych stron i obywateli oraz ułatwienie podejmowania nowych inicjatyw⁸. By umożliwić należytą realizację tych działań, wymagane są zasoby finansowo-inwestycyjne. Stwierdzono więc, że dla osiągnięcia celów EZŁ wyznaczonych na rok 2030 niezbędne jest zapewnienie dodatkowych inwestycji w wysokości 260 mld euro rocznie (ok. 1,5% PKB z 2018 r.)⁹.

W końcu trzeci poziom stanowi pozycjonowanie się Unii Europejskiej jako światowego lidera w zakresie działań na rzecz środowiska i klimatu. Za podstawę w tym zadaniu uznano porozumienie paryskie oraz współpracę dwustronną (z bezpośrednimi sąsiadami: z krajami Bałkanów Zachodnich, południowego sąsiedztwa i Partnerstwa Wschodniego, Chinami, państwami afrykańskimi i innymi krajami partnerskimi) i wielostronną (na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych, G7, G20, Światowej Organizacji Handlu). Jeżeli chodzi o narzędzia działania UE na tym poziomie, to wymieniono następujące: (1) uwzględnienie działań na rzecz walki ze zmianą klimatu (zwłaszcza postanowień porozumienia paryskiego) w umowach handlowych zawieranych z krajami trzecimi; (2) udzielanie wsparcia finansowego partnerom w realizacji celów klimatycznych (we wniosku KE dotyczącym Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej zaproponowano przeznaczenie 25% jego budżetu na cele związane z klimatem)¹⁰.

Realizując założenia EZŁ, Komisja Europejska już w 2020 r. podjęła odpowiednie kroki strategiczne, m.in. w maju 2020 r. opublikowała strategię „Od pola do stołu” mającą na celu stworzenie ogólnoeuropejskiego zrównoważonego systemu żywnościowego: od produkcji po konsumpcję¹¹. W jej ramach w 2021 r. przyjęte zostały plan działania na rzecz rolnictwa ekologicznego (główny cel to nadanie impulsu produkcji ekologicznej, by do 2030 r. na nią przypadało 25% gruntów rolnych) oraz plan awaryjny na rzecz

⁷ Tamże, s. 4-28.

⁸ Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczące kulturowego wymiaru zrównoważonego rozwoju w działaniach UE*, Bruksela, 9 grudnia 2022 r., COM(2022) 709 final, s. 27.

⁹ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski Zielony...*, s. 18.

¹⁰ Tamże, s. 24-27.

¹¹ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*, Bruksela, 20 maja 2020 r., COM(2020) 381 final, s. 1-23.

zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego w Europie w czasach kryzysu, wydano także komunikat dotyczący zrównoważonego obiegu węgla (cel – promowanie praktyk rolniczych ułatwiających wychwytywanie dwutlenku węgla z atmosfery i jego składowanie w zrównoważony sposób w glebie lub biomase). Ponadto w 2022 r. Rada zatwierdziła konkluzje, w których wezwała do zapewnienia zrównoważonego, odpornego i konkurencyjnego sektora akwakultury morskiej i słodkowodnej w UE, z kolei w 2023 r. ustalone zostały wymogi dotyczące znakowania ekologicznej karmy dla zwierząt domowych¹². Oprócz tego KE opracowała europejską strategię przemysłową (w maju 2021 r. została ona zaktualizowana w reakcji na skutki pandemii COVID-19¹³) oraz plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym (tj. projektowania zrównoważonych produktów, obiegu zamkniętego w procesach produkcyjnych oraz wzmocnienia pozycji konsumentów i nabywców publicznych; określone w planie działania dotyczą elektrotechniki i informatyki, baterii, opakowań, tworzyw sztucznych, budownictwa i budynków, wyrobów włókienniczych oraz żywności¹⁴). Z kolei w ramach strategii „Fala renowacji na potrzeby Europy” zatwierdzono cel polegający na podwojeniu do 2030 r. rocznego wskaźnika modernizacji energetycznej budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, by tym samym do roku 2030 przeprowadzić renowację 35 mln modułów budynków¹⁵. Dążenia ekologiczne UE zostały również określone w odniesieniu do m.in. ochrony bioróżnorodności, chemikaliów, gospodarki leśnej.

W KIERUNKU AMBITNIEJSZYCH CELÓW POLITYKI KLIMATYCZNEJ UE

Oceniając stan transformacji unijnej gospodarki na drodze do neutralności klimatycznej, KE w grudniowym komunikacie prezentującym EZŁ zauważyła, że w latach 1990-2018 emisja gazów cieplarnianych w UE zmniejszyła się o 23%, natomiast rozwój gospodarczy wzrósł o 61%. Niemniej jednak, według szacunków Komisji, cele klimatyczne ustalone przed 2019 r. mogą zapewnić jedynie 60-procentową redukcję emisji gazów cieplarnianych do 2050 r. To oznacza, że cel średniookresowy musi być bardziej ambitny. Zaproponowano zatem przeanalizowanie możliwości zmodyfikowania celu

¹² Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Strategia „Od pola do stołu”*, 11 X 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/from-farm-to-fork/>, 25 X 2023.

¹³ Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Unijna polityka przemysłowa*, 14 XI 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-industrial-policy/>, 15 XI 2023.

¹⁴ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy*, Bruksela, 11 marca 2020 r., COM(2020) 98 final, s. 1-22.

¹⁵ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Fala renowacji na potrzeby Europy – ekologizacja budynków, tworzenie miejsc pracy, poprawa jakości życia*, Bruksela, 14 października 2020 r., COM(2020) 662 final, s. 3.

wyznaczonego w 2014 r., który zakładał redukcję emisji do 2030 r. o 40%¹⁶. We wrześniu 2020 r. KE przedstawiła nowy cel, polegający na obniżeniu emisji gazów cieplarnianych w całej gospodarce UE do 2030 r. w porównaniu z 1990 r. o co najmniej 55%, z uwzględnieniem emisji i pochłaniania¹⁷. Został on zatwierdzony przez Radę Europejską na posiedzeniu w grudniu 2020 r.¹⁸

W czerwcu 2021 r. Rada podjęła dwa ważne kroki w zakresie polityki klimatycznej UE. Po pierwsze, przyjęła europejskie prawo klimatyczne zapewniające umocowanie prawne celu osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. (a także negatywnych emisji po 2050 r.) oraz celu zakładającego redukcję emisji netto gazów cieplarnianych do roku 2030 o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z 1990 r. (by zapewnić jego realizację w prawie klimatycznym, ustanowiono limit na udział pochłaniania w osiągnięciu celu: 225 mln ton ekwiwalentu CO₂). Co więcej, stwierdzono, że w razie potrzeby KE wyznaczy pośredni cel klimatyczny na 2040 r., a uczyni to najpóźniej sześć miesięcy po zorganizowaniu pierwszej globalnej weryfikacji w ramach porozumienia paryskiego. Dodatkowo przygotowuje prognozowany budżet emisyjny UE na lata 2030-2050, tj. określi orientacyjną ilość netto gazów cieplarnianych wyemitowanych w tym czasie bez ryzyka naruszenia przez UE zobowiązań ustanowionych na mocy porozumienia paryskiego. W prawie klimatycznym przewidziano także powołanie specjalnego naukowego komitetu doradczego ds. zmiany klimatu, którego zadaniem byłoby udzielanie niezależnych porad naukowych oraz przygotowywanie sprawozdań o postępach realizacji unijnych celów klimatycznych oraz ich zgodności z prawem klimatycznym i postanowieniami porozumienia paryskiego¹⁹. Po drugie, Rada zatwierdziła nową strategię UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu, w której dużo miejsca poświęcono gromadzeniu oraz wymianie danych dotyczących ryzyka i strat związanych ze zmianą klimatu w celu lepszego przystosowania się do możliwych jej skutków oraz budowania odporności na zagrożenia z nią związane. Wśród innych punktów strategii należy zwrócić uwagę na to, że jednym z priorytetów działań UE jest zapewnienie dostępu do wody słodkiej i ograniczenie zużycia wody²⁰.

¹⁶ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski Zielony...*, s. 5-6.

¹⁷ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Ambitniejszy cel klimatyczny Europy do 2030 r. Inwestowanie w przyszłość neutralną dla klimatu z korzyścią dla obywateli*, Bruksela, 17 września 2020 r., COM(2020) 562 final, s. 2.

¹⁸ Rada Europejska, *Rada Europejska, 10-11 grudnia 2020*, 21 IV 2022, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/european-council/2020/12/10-11/>, 30 X 2023.

¹⁹ Rada Unii Europejskiej, *Rada przyjmuje europejskie prawo klimatyczne*, komunikat prasowy, 28 VI 2021, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2021/06/28/council-ad-opts-european-climate-law/>, 30 X 2023.

²⁰ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Budując Europę odporną na zmianę klimatu – nowa Strategia w zakresie przystosowania do zmiany klimatu*, Bruksela, 24 lutego 2021 r., COM(2021) 82 final, s. 1-28.

Kolejnym ważnym elementem unijnej polityki klimatycznej jest pakiet „Gotowi na 55”. Jest to zestaw wniosków ustawodawczych mających zmienić i uaktualnić istniejące przepisy oraz wprowadzić nowe rozwiązania w zakresie realizacji celów klimatycznych. Pakiet ten obejmuje regulacje dotyczące szeregu obszarów. Po pierwsze, przeprowadza reformę unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS²¹). Polega ona na objęciu systemem EU ETS emisji z transportu morskiego, przy czym zobowiązania dla firm żeglugowych w zakresie wycofywania uprawnień będą wchodziły w życie sukcesywnie: 40% – dla zweryfikowanych emisji, począwszy od 2024 r., 70% – od 2025 r. i 100% – od 2026 r. (większość dużych statków od początku będzie objęta systemem, z kolei statki typu *offshore* zostaną najpierw objęte zakresem rozporządzenia w sprawie monitorowania, raportowania oraz weryfikacji emisji dwutlenku węgla z transportu morskiego – od 2025 r., a systemem EU ETS – od 2027 r.). Ponadto stworzono nowy, odrębny system handlu uprawnieniami do emisji dla sektora budynków i sektora transportu drogowego oraz dla dodatkowych sektorów (głównie drobnego przemysłu). Jednym z ważnych poczynień była również zmiana przepisów dotyczących EU ETS w zakresie lotnictwa (m.in. zakładająca stopniowe wycofywanie bezpłatnych uprawnień emisyjnych, by w 2026 r. wszystkie uprawnienia podlegały aukcji, oraz promowanie odejścia od stosowania paliw kopalnych przez operatorów statków powietrznych). Zgodzono się także na podniesienie do 62% poziomu redukcji emisji w sektorach objętych systemem EU ETS, który powinien być osiągnięty na rok 2030, a także wprowadzenie poprzez ów system mechanizmu kompensacji i redukcji CO₂ dla lotnictwa międzynarodowego (CORSIA)²². Po drugie, ustanawia graniczny podatek węglowy, który ma uniemożliwić powstanie sytuacji, w której realizacja celów klimatycznych będzie utrudniona z powodu zwiększenia emisji poza granicami UE w wyniku przeniesienia produkcji poza terytorium państw członkowskich lub wzrostu napływu produktów wysokoemisyjnych. Ten podatek (tj. mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO₂) do końca 2025 r. będzie polegał na obowiązku sprawozdawczym, z kolei w latach 2026-2034 będzie opierał się na stopniowym wycofywaniu bezpłatnych uprawnień w takich sektorach, jak: cement, aluminium, nawozy, produkcja energii elektrycznej, żelazo, stal, wódór itp.²³ Po trzecie, określa bardziej ambitny

²¹ Unijny system handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS) powstał w 2005 r. w celu promowania racjonalnego pod względem kosztów i skuteczne gospodarczo ograniczania emisji gazów cieplarnianych. Wyznacza on limity emisji dwutlenku węgla dla energochłonnych sektorów przemysłu i sektora produkcji energii. Unia określa całościowy pułap uprawnień do emisji, a przedsiębiorstwa dostają je lub kupują. Ten pułap jest stopniowo pomniejszany, by zapewnić zmniejszenie emisji. Por. Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Reforma systemu handlu uprawnieniami do emisji*, 6 XII 2019, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/climate-change/reform-eu-ets/>, 30 X 2023.

²² Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, „*Gotowi na 55*”, 10 XI 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>, 11 XI 2023; Rada Unii Europejskiej, „*Gotowi na 55*”. *Rada przyjmuje kluczowe akty pozwalające zrealizować cele klimatyczne na 2030 r.*, komunikat prasowy, 25 IV 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/04/25/fit-for-55-council-adopts-key-pieces-of-legislation-delivering-on-2030-climate-targets/>, 11 XI 2023.

²³ Rada Unii Europejskiej, „*Gotowi na 55*”. *Rada przyjmuje kluczowe akty...*, 11 XI 2023.

cel redukcyjny wyznaczony na 2030 r. w sektorze transportu drogowego i krajowego transportu morskiego, budynków, rolnictwa, odpadów oraz drobnego przemysłu – podnosi go z 29% do 40% w porównaniu z rokiem 2005²⁴. Po czwarte, ustanawia bardziej rygorystyczne normy emisji CO₂ dla nowych samochodów osobowych i dostawczych: (1) redukcja emisji CO₂ o 55% w przypadku nowych samochodów osobowych i o 50% w przypadku nowych samochodów dostawczych między 2030 a 2034 r. w porównaniu z poziomami z 2021 r.; (2) redukcja emisji CO₂ o 100% w przypadku zarówno nowych samochodów osobowych, jak i nowych samochodów dostawczych od roku 2035²⁵. Po piąte, aktualizuje dyrektywę o odnawialnych źródłach energii (m.in. przez podniesienie z 32% do co najmniej 40%²⁶ ich udziału w ogólnym koszyku energetycznym) oraz dyrektywę o efektywności energetycznej (m.in. ustalając cel polegający na obniżeniu do 2030 r. końcowego zużycia energii na szczeblu UE o 11,7% w porównaniu z prognozami z 2020 r.)²⁷. Po szóste, zakłada modyfikację dyrektywy Rady o opodatkowaniu produktów energetycznych i energii elektrycznej (15 listopada 2023 r. projekt ten był na etapie omawiania w Radzie)²⁸. W jego ramach zaproponowano, aby: najbardziej zanieczyszczające paliwa (węgiel, ropa i gaz) były opodatkowane najwyższej; minimalne stawki podatku (w przypadku paliwa lotniczego i paliwa ciężkiego) ulegały sukcesywnemu zwiększeniu w ciągu 10-letniego okresu, a paliwa zrównoważone były objęte minimalną stawką zerową w celu promowania ich użycia; rozróżnienie na cele użytkowania paliw i prądu zostały zniesione, a także minimalne stawki podlegały ciągłej aktualizacji²⁹. Powyższe elementy pakietu „Gotowi na 55” nie są pełną listą działań zainicjowanych w ramach polityki klimatycznej UE. Wciąż bowiem trwają bądź już zostały ukończone prace nad kolejnymi instrumentami prawnymi, m.in. dotyczącymi redukcji emisji metanu w sektorze energetycznym, infrastruktury paliw alternatywnych, charakterystyki energetycznej budynków itp. Wskazują one na szeroki wachlarz działań realizowanych w ramach EZŁ. By jednocześnie zapewnić ich transdyscyplinarność, w 2021 r. ogłoszony został projekt „Nowego Europejskiego Bauhausu” łączący w sobie elementy środowiskowe, gospodarcze i kulturalne³⁰.

²⁴ Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”.

²⁵ Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”. Rada przyjmuje rozporządzenie o emisjach CO₂ z nowych samochodów osobowych i dostawczych, komunikat prasowy, 28 III 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/03/28/fit-for-55-council-adopts-regulation-on-co2-emissions-for-new-cars-and-vans/>, 11 XI 2023.

²⁶ Warto dodać, że w 2022 r. Komisja Europejska przedłożyła podwyższenie unijnego celu redukcyjnego na 2030 r. w zakresie odnawialnych źródeł energii z 40% do 45% ich udziału w całkowitej produkcji energii. Por. Komisja Europejska, *UE w 2022 r. Sprawozdanie ogólne z działalności Unii Europejskiej*, Luksemburg 2023, s. 29.

²⁷ Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”.

²⁸ Tamże.

²⁹ Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”. Jak UE chce zreformować opodatkowanie energii? – infografika, 11 X 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/fit-for-55-energy-taxation/>, 30 X 2023.

³⁰ Zob. M. Cesarski, *Nowy Europejski Bauhaus na opamiętanie – modernizm przeciw pandemii COVID-19, czy tylko?*, „UR Journal of Humanities and Social Sciences” 2022, nr 2(23), s. 119-134.

Wdrożenie w życie celów unijnej polityki klimatycznej przypadło na okres walki ze skutkami pandemii COVID-19, w związku z czym budżet UE z jednej strony miał pozwolić na kontynuację zielonej transformacji, natomiast z drugiej strony musiał uwzględnić potrzebę walki ze skutkami pandemii. Ostatecznie uzgodniono, że 30% (czyli prawie 580 mld euro) z Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027 oraz z instrumentu odbudowy *Next Generation EU* zostanie wydane na działania klimatyczne (w tym 200 mld EUR z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz 92 mld EUR z Funduszu Spójności i Funduszu Rozwoju Regionalnego)³¹. Ponadto postanowiono powołać Społeczny Fundusz Klimatyczny, w ramach którego do 65 mld euro w latach 2026-2032 będzie przeznaczonych na wsparcie obywateli i przedsiębiorstw najbardziej odczuwających skutki zreformowanego systemu EU ETS dotyczącego budynków, transportu drogowego i paliw dla dodatkowych sektorów. Będzie on zasilany wpływami pochodzącymi ze sprzedaży uprawnień w ramach EU ETS³². Dodatkowo uruchomiono mechanizm sprawiedliwej transformacji, obejmujący środki w wysokości ok. 55 mld euro. Zostaną one przydzielone na finansową i techniczną pomoc dla regionów, sektorów i pracowników najmocniej odczuwających skutki przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Opiera się on na trzech filarach, z których pierwszy to Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, w ramach którego przewidziano środki UE w wysokości 19,2 mld euro mogące zmobilizować ponad 25 mld euro inwestycji w latach 2021-2027 w obszarach: małe i średnie przedsiębiorstwa oraz tworzenie nowych firm; badania i rozwój, innowacje cyfrowe oraz konektywność; czysta i odnawialna energia; gospodarka o obiegu zamkniętym i rekultywacja gruntów; szkolenie pracowników i osób poszukujących pracy; edukacja i włączenie społeczne. Drugim filarem jest system sprawiedliwej transformacji w ramach InvestEU zapewniający specjalną gwarancję budżetową, która ma wygenerować do 15 mld euro inwestycji w najmocniej dotkniętych regionach. Trzeci filar to instrument pożyczkowy na rzecz sektora publicznego: 1,5 mld euro dotacji z budżetu UE oraz 10 mld euro pożyczek z Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Cel przy tym polega na wzroście do 18,5 mld euro inwestycji sektora publicznego w potrzeby rozwojowe regionów³³. Kolejnym narzędziem do finansowania transformacji ekologicznej jest Fundusz Modernizacji, w ramach którego na lata 2021-2030 przewidziano kwotę 57 mld euro (całkowite przychody funduszu przy założeniu ceny emisji dwutlenku węgla na poziomie 75 euro/t CO₂) dla 13 państw członkowskich o niskich dochodach na realizację działań w zakresie energii odnawialnej, efektywności energetycznej, magazynowania energii i modernizacji sieci energetycznych, wsparcia gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz sprawiedliwej transformacji w regionach zależnych od węgla. Fundusz ten jest zasilany wpływami z aukcji uprawnień do emisji w ramach EU ETS – na początku 2% całkowitej

³¹ European Council, Council of the European Union, *Infographic – How Is the EU Financing the Transition to Climate Neutrality?*, press release, 23 XI 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/financing-climate-transition/>, 15 I 2024.

³² *Tamże*.

³³ *Tamże*.

liczby uprawnień na lata 2021-2030³⁴. Od stycznia 2021 r. wypłacono 7,5 mld euro na wsparcie ponad 100 projektów w 10 państwach (Bułgarii, Czechach, Estonii, Chorwacji, Litwie, Łotwie, Węgrzech, Polsce, Rumunii oraz Słowacji³⁵)³⁶. Oprócz tego ze sprzedaży na aukcji uprawnień finansowany jest Fundusz Innowacji, w ramach którego ok. 40 mld euro przeznaczono na wprowadzanie innowacji niskoemisyjnych w latach 2020-2030. Wśród pozostałych instrumentów finansowych należy wymienić: program „Horyzont Europa” (ok. 95,5 mld euro na badania naukowe i innowacje wspierające sprawiedliwą transformację), program LIFE na rzecz środowiska i klimatu (5,5 mld euro w latach 2021-2027 na realizację projektów w zakresie przyrody i bioróżnorodności, gospodarki o obiegu zamkniętym i jakości życia, łagodzenia zmiany klimatu i adaptacji, przechodzenia na czystą energię)³⁷. Ponadto UE angażuje się w finansowanie działań ekologicznych inicjowanych poza jej granicami – w 2020 r. na redukcję emisji i budowanie odporności na skutki zmiany klimatu w krajach rozwijających się przeznaczono 23,4 mld euro, z których 5,2 mld euro na szczeblu unijnym (budżet UE, Europejski Fundusz Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny). W szczególności wymiar międzynarodowy polityki klimatycznej UE obejmuje m.in. globalne zobowiązanie dotyczące metanu zainicjowane przez przewodniczącą Ursulę von der Leyen i prezydenta USA Joe Bidena, zielony sojusz między UE a Japonią³⁸.

WYZWANIA NA DRODZE DO OSIĄGNIĘCIA PRZEZ UE NEUTRALNOŚCI KLIMATYCZNEJ

Wyżej zarysowane cele polityki klimatycznej UE oraz prawne i finansowe instrumenty ich realizacji są uwarunkowane szeregiem wewnętrznych i zewnętrznych czynników. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na wpływ pandemii COVID-19 na przebieg transformacji ekologicznej w UE³⁹. Ten kryzys jest o tyle ważny, że na początku 2020 r. wzbudził ostrą dyskusję na temat zasadności realizacji planów klimatycznych w obliczu pilnego zagrożenia zdrowotnego. Wśród polityków państw członkowskich pojawiały się głosy o wstrzymaniu lub nawet odrzuceniu EZŁ. W dniu 16 marca 2020 r. czeski

³⁴ European Commission, *Climate Action. Modernisation Fund*, [online] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-funding-climate-action/modernisation-fund_en, 15 I 2024.

³⁵ *Tamże*.

³⁶ *Infographic – How Is the EU Financing...*

³⁷ *Tamże*.

³⁸ Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Przyspieszenie transformacji w kierunku neutralności klimatycznej w celu zapewnienia bezpieczeństwa i dobrobytu Europy. Sprawozdanie z działań UE na rzecz klimatu za 2022 r.*, Bruksela, 26 października 2022 r., COM(2022) 514 final, s. 29.

³⁹ C. Dupont, S. Oberthür, I. von Homeyer, *The Covid-19 Crisis: A Critical Juncture for EU Climate Policy Development?*, „Journal of European Integration” 2020, vol. 42, nr 8, s. 1095-1110; A. Sikora, *European Green Deal – Legal and Financial Challenges of the Climate Change*, „ERA Forum” 2021, vol. 21, s. 681-697.

premier Andrej Babiš oświadczył, że UE powinna „zapomnieć” o Zielonym Ładzie i skupić się na wirusie⁴⁰. W tym samym czasie polski wiceminister aktywów państwowych Janusz Kowalski proponował, by system EU ETS został zlikwidowany lub by przynajmniej polskie instalacje były z niego wyłączone⁴¹. Wobec tego liderzy Francji i Niemiec w czerwcu 2020 r. we wspólnym oświadczeniu zaproponowali połączenie wysiłków na rzecz walki ze skutkami pandemii i działań przewidzianych w EZŁ⁴². Znalazło to również potwierdzenie w słowach przewodniczącej Komisji Europejskiej von der Leyen wypowiedzianych w lipcu 2020 r.: *Wykorzystując Europejski Zielony Ład jako kompas, możemy zamienić kryzys związany z tą pandemią w szansę na odbudowę naszych gospodarek w inny sposób i zwiększenie ich odporności*⁴³.

Wstępna analiza skutków pandemii wskazuje na jej pozytywny efekt. Jak pokazuje poniższy wykres, emisje gazów cieplarnianych w UE w 2020 r. zredukowały się o 8,8% w porównaniu do roku 2019. Niemniej jednak już w 2021 r. odnotowano ich wzrost o 5,7%, co nadal było poniżej poziomu uzyskanego w roku 2019⁴⁴.

Analizując stan krajowych emisji gazów cieplarnianych w UE według sektora, należy zauważyć, że w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. uległ on obniżeniu w przypadku energii (o 13,8%), przemysłu (o 6,8%) i transportu (o 13,6%). W 2021 r. ponownie wzrósł, jednak nadal pozostając na poziomie niższym niż w 2019. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku budynków, rolnictwa i odpadów. W tych bowiem sektorach wzrost emisji w 2021 r. przewyższył poziom z roku 2019⁴⁵. Wskazuje to na potrzebę kontynuacji unijnych wysiłków redukcyjnych. Jednocześnie pandemia ukazała znaczące powiązania między aspektami środowiskowymi i klimatycznymi, gospodarczymi, społecznymi i zdrowotnymi. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że COVID-19 jest chorobą odzwierzęcą, tj. taką, która przeniosła się ze zwierząt na ludzi. Pojawienie się takich odzwierzęcych patogenów wiąże się z degradacją środowiska i interakcją człowieka ze zwierzętami w systemie żywnościowym. Dodatkowo należy pokreślić, iż długotrwałe narażenie na zanieczyszczenie powietrza zwiększa podatność ludzi na COVID-19. Jak można było zaobserwować, pandemia wywarła także znaczący wpływ na wykorzystanie jednorazowych opakowań i produktów z tworzyw sztucznych. W związku z tym,

⁴⁰ K. Oroschakoff, K. Mathiesen, *How the EU's Green Deal Survived the Coronavirus Pandemic*, „Politico” 2020, 17 XII, [online] <https://www.politico.eu/article/how-eu-climate-change-promises-survived-the-coronavirus-plague/>, 30 X 2023; P. Borkowski, *Europejski Zielony Ład jako narzędzie modernizacji i legitymizacji projektu europejskiego*, „Sprawy Międzynarodowe” 2021, vol. 74, nr 3, s. 28-29; M. Siddi, *The European Green Deal. Assessing Its Current State and Future Implementation*, Helsinki 2020, s. 8, *FIIA Working Paper*, 114.

⁴¹ B. Oksińska, Kowalski: *zlikwidować handel emisjami CO₂*, „Rzeczpospolita” 2020, 17 III, [online] <https://energia.rp.pl/energetyka-zawodowa/art17019341-kowalski-zlikwidowac-handel-emisjami-co2>, 15 I 2024.

⁴² P. Borkowski, *Europejski Zielony Ład...*, s. 29.

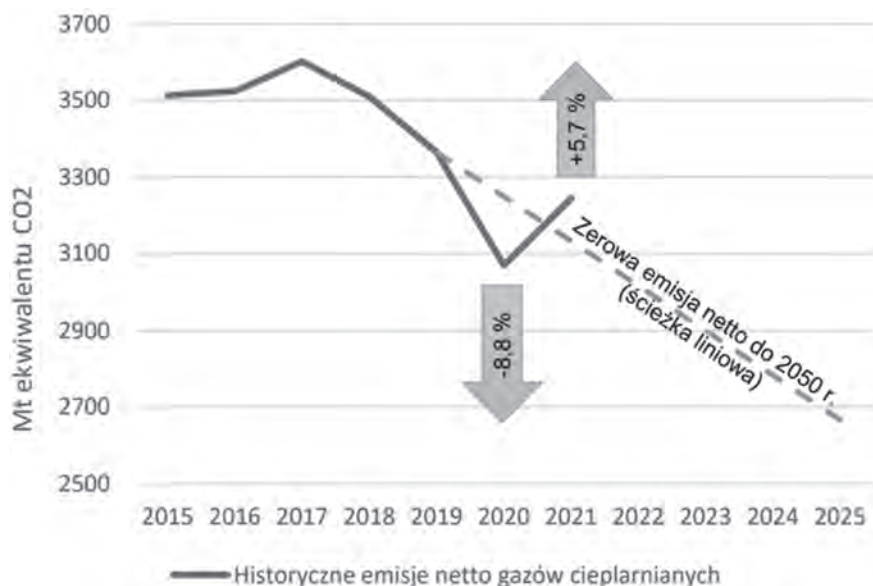
⁴³ C. Montesi, „Green Recovery” at the Heart of the EU's COVID-Response, European Commission, 15 VII 2020, [online] <https://ec.europa.eu/newsroom/interpa/items/683412/en>, 30 X 2023.

⁴⁴ Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Przyspieszenie transformacji...*, s. 4.

⁴⁵ *Tamże*, s. 3.

że większość restauracji w Europie była zamknięta, wiele z nich zaczęło oferować usługi na wynos i dostawę przy użyciu jednorazowych plastikowych pojemników. Niektórzy sprzedawcy kawy uniemożliwiali klientom stosowanie pojemników wielokrotnego użytku, zastępując je jednorazowymi kubkami⁴⁶.

Wykres 1. Krajowe emisje gazów cieplarnianych netto w UE-27 (z uwzględnieniem użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa)

Źródło: Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Przyspieszenie transformacji w kierunku neutralności klimatycznej w celu zapewnienia bezpieczeństwa i dobrobytu Europy. Sprawozdanie z działań UE na rzecz klimatu za 2022 r.*, Bruksela, 26 października 2022 r., COM(2022) 514 final, s. 4.

Poważnym wyzwaniem dla unijnych działań klimatycznych jest także trwająca od 2014 r. wojna rosyjsko-ukraińska. Jednym z instrumentów polityki zagranicznej Rosji są naciski energetyczne, które – mimo oczekiwań Moskwy – zintensyfikowały wysiłki dywersyfikacyjne UE oraz podkreśliły znaczenie rozwoju odnawialnych źródeł energii. W maju 2022 r. zainicjowany został plan REPowerEU, w ramach którego zmobilizowano blisko 300 mld euro – ok. 72 mld euro w formie dotacji oraz ok. 225 mld euro w formie pożyczek. Pieniądze pochodzą głównie z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. W ramach planu podjęto następujące kroki dywersyfikacyjne: rozwój partnerstw strategicznych z Namibią, Egiptem i Kazachstanem w celu zabezpieczenia zrównoważonych dostaw wodoru odnawialnego; podpisanie umów z Egiptem i Izraelem w sprawie eksportu gazu ziemnego do Europy; inwestowanie we

⁴⁶ COVID-19 and Europe's Environment: Impacts of a Global Pandemic, European Environment Agency, 5 XI 2020, [online] <https://www.eea.europa.eu/publications/covid-19-and-europe-s/covid-19-and-europes-environment>, 30 X 2023.

wspólny zakup skroplonego gazu ziemnego (LNG) itp.⁴⁷ Należy jednak zauważyć, że skuteczna realizacja tego planu napotyka problemy związane z osiągnięciem spójnego stanowiska wszystkich państw członkowskich, szereg z nich wciąż bowiem wykazuje zainteresowanie rozwojem współpracy energetycznej z Rosją (np. latem 2023 r. rosyjski rząd zatwierdził projekt udzielenia węgierskim władzom preferencyjnego kredytu w wysokości 10 mld euro na budowę nowych bloków elektrowni jądrowej Paks⁴⁸).

Inwazja doprowadziła ponadto do znacznego wzrostu światowych cen energii i żywności⁴⁹, spowodowała rozległe i poważne zniszczenia ukraińskiej infrastruktury przemysłowej, energetycznej, wodno-kanalizacyjnej i transportowej oraz wywarła znaczący negatywny wpływ na środowisko naturalne Ukrainy i Europy. W związku z ciągłymi atakami na rafinerie, zakłady chemiczne, obiekty energetyczne, zakłady przemysłowe i rurociągi powietrze, woda oraz gleba w kraju zostały zanieczyszczone substancjami toksycznymi, co może spowodować długoterminowe szkody dla zdrowia, takie jak ryzyko nowotworów i chorób układu oddechowego. Ich skutki mogą mieć charakter transgraniczny, tzn. mogą też wpływać na zdrowie obywateli UE. Władze Ukrainy codziennie odnotowują przypadki narażenia na toksyczne gazy powstające w wyniku eksplozji, także poza jej granicami. Działania wojskowe spowodowały również drastyczny wzrost ilości odpadów w postaci uszkodzonych lub porzuconych pojazdów i sprzętu wojskowego, fragmentów pocisków, gruzu budowlanego lub odpadów medycznych⁵⁰. Ponadto w porównaniu z 2021 r. łączna powierzchnia pożarów lasów w Ukrainie wzrosła 100-krotnie, przy czym większość pożarów miała miejsce na południu i wschodzie kraju. Oprócz poważnych strat w bioróżnorodności zniszczone lasy i torfowiska w dużym stopniu wpływają na możliwość zrównoważenia emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększenie zdolności adaptacyjnych za pomocą rozwiązań opartych na przyrodzie. Według szacunków w wyniku wojny (w okresie od 24 lutego do 31 grudnia 2022 r.) zarejestrowano emisje wynoszące co najmniej 33 mln ton ekwiwalentu CO₂. Z nich: w wyniku działań wojennych – ok. 8,9 mln ton ekwiwalentu CO₂; przepływu osób wewnętrznie przesiedlonych – ok. 1 mln ton ekwiwalentu CO₂; pożarów – ponad 23,4 mln ton ekwiwalentu CO₂. Potencjalne pośrednie emisje gazów cieplarnianych wynikające z konieczności powojennej odbudowy i rekonstrukcji określono na poziomie 48,7 mln ton ekwiwalentu CO₂⁵¹. Pomóc sprostać tym wyzwaniom ma

⁴⁷ Komisja Europejska, *REPowerEU w skrócie*, [online] https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_pl#kolejne-dzia%C5%82ania, 2 XI 2023.

⁴⁸ I. Trusewicz, *Węgry na atomowym pasku Rosji. Wielki kredyt Kremla dla elektrowni atomowej*, „Rzeczpospolita” 2023, 12 VII, [online] <https://energia.rp.pl/atom/art38727091-wegry-na-atomowym-pasku-rosji-wielki-kredyt-kremla-dla-elektrowni-atomowej>, 2 XI 2023.

⁴⁹ A. Medinilla, K. Dekeyser, K. Karaki, *Promoting a Global Green Transition Following the Russian Invasion of Ukraine. The External Dimensions of the European Green Deal*, 2022, s. 1-19, ECDPM. *Discussion Paper*, nr 325.

⁵⁰ *Environmental Impacts of the War in Ukraine and Prospects for a Green Reconstruction*, OECD, 1 VII 2022, [online] <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/environmental-impacts-of-the-war-in-ukraine-and-prospects-for-a-green-reconstruction-9e86d691/>, 2 XI 2023.

⁵¹ *Ukraine*, EU4Climate, [online] <https://eu4climate.eu/ukraine/>, 2 XI 2023.

uruchomiony w 2019 r. regionalny projekt EU4Climate, który ma na celu wspieranie łagodzenia zmiany klimatu oraz adaptacji i rozwoju w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i odpornej na zmianę klimatu zgodnie z porozumieniem paryskim. Został on skierowany do sześciu krajów Partnerstwa Wschodniego: Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdawii i Ukrainy⁵². Ponadto w czerwcu 2022 r. Ukraina przystąpiła do programu LIFE, ze środków którego może skorzystać, aby wesprzeć odbudowę środowiska naturalnego po zniszczeniach spowodowanych inwazją Rosji⁵³.

KONKLUZJE

Po analizie opracowanych na szczeblu Unii Europejskiej rozwiązań w dziedzinie klimatu obejmujących różne obszary polityki (m.in. klimatu i środowiska, energii, transportu, przemysłu, rolnictwa oraz zrównoważonego finansowania), zapewniających kompleksowość planów klimatycznych UE, należy stwierdzić, że pełna ich realizacja umożliwi osiągnięcie przez Unię neutralności klimatycznej do 2050 r. Dodatkowo przemawia za tym elastyczne podejście polegające na dostosowywaniu celów pośrednich do dotychczasowych wyników w zakresie transformacji ekologicznej oraz wydarzeń na arenie międzynarodowej mających wpływ na politykę klimatyczną UE, czyli wyznaczaniu ambitniejszych celów. Tym samym hipoteza badawcza została potwierdzona. Niemniej jednak należy zauważyć, że pandemia COVID-19 oraz rosyjska inwazja na Ukrainę uwiaryściły dużą podatność realizacji planów klimatycznych na tego typu wstrząsy. Po pierwsze, było to związane z dyskusją wokół propozycji rezygnacji z założeń EZŁ w obliczu wystąpienia zagrożenia zdrowotnego i gospodarczego. Po drugie, wśród państw członkowskich wciąż istnieją poważne rozbieżności strategiczne dotyczące polityki klimatycznej i energetycznej, co w przypadku pojawienia się podobnych kryzysów może zakłócić dalszą realizację EZŁ. Po trzecie, większy nacisk powinien być położony na wymiar zewnętrzny unijnej polityki klimatycznej, obejmujący bardziej szczegółową analizę ryzyka związanego m.in. z wystąpieniem klęsk żywiołowych (np. napędzających migracje klimatyczne) lub destabilizacją sytuacji w krajach partnerskich (np. wybuchem konfliktów zbrojnych). Ponadto należy zwrócić uwagę na wpływ odchodzenia UE od importu paliw kopalnych na wewnętrzną sytuację w krajach eksportujących, dla których sprzedaż paliw stanowi często główne źródło dochodu ich budżetów. Znaczne obniżenie popytu może doprowadzić do spadku cen i negatywnie wpłynąć na międzynarodową sytuację gospodarczą⁵⁴.

⁵² *EU4Climate Project*, United Nations Development Programme – Ukraine, [online] <https://www.undp.org/ukraine/projects/eu4climate-project>, 2 XI 2023.

⁵³ Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Przyspieszenie transformacji ...*, s. 28.

⁵⁴ A.J. Sójka, *Europejski Zielony Ład – Unia Europejska od zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego do ekologiczmu*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2022, nr 12, s. 133.

BIBLIOGRAFIA

- Borkowski P., *Europejski Zielony Ład jako narzędzie modernizacji i legitymizacji projektu europejskiego*, „Sprawy Międzynarodowe” 2021, vol. 74, nr 3, <https://doi.org/10.35757/SM.2021.74.3.02>.
- Cesarski M., *Nowy Europejski Bauhaus na opamiętanie – modernizm przeciw pandemii COVID-19, czy tylko?*, „UR Journal of Humanities and Social Sciences” 2022, nr 2(23), <https://doi.org/10.15584/johass.2022.2.7>.
- COVID-19 and Europe's Environment: Impacts of a Global Pandemic, European Environment Agency, 5 XI 2020, [online] <https://www.eea.europa.eu/publications/covid-19-and-europe-s/covid-19-and-europes-environment>.
- Dupont C., Oberthür S., Homeyer I. von, *The Covid-19 Crisis: A Critical Juncture for EU Climate Policy Development?*, „Journal of European Integration” 2020, vol. 42, nr 8, <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1853117>.
- Environmental Impacts of the War in Ukraine and Prospects for a Green Reconstruction*, OECD, 1 VII 2022, [online] <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/environmental-impacts-of-the-war-in-ukraine-and-prospects-for-a-green-reconstruction-9e86d691/>.
- EU4Climate Project*, United Nations Development Programme – Ukraine, [online] <https://www.undp.org/ukraine/projects/eu4climate-project>.
- European Commission, *Climate Action. Modernisation Fund*, [online] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-funding-climate-action/modernisation-fund_en.
- European Council, Council of the European Union, *Infographic – How Is the EU Financing the Transition to Climate Neutrality?*, press release, 23 XI 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/financing-climate-transition/>.
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Ambitniejszy cel klimatyczny Europy do 2030 r. Inwestowanie w przyszłość neutralną dla klimatu z korzyściami dla obywateli*, Bruksela, 17 września 2020 r., COM(2020) 562 final.
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Budując Europę odporną na zmianę klimatu – nowa Strategia w zakresie przystosowania do zmiany klimatu*, Bruksela, 24 lutego 2021 r., COM(2021) 82 final.
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski Zielony Ład*, Bruksela, 11 grudnia 2019 r., COM(2019) 640 final.
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Fala renowacji na potrzeby Europy – ekologizacja budynków, tworzenie miejsc pracy, poprawa jakości życia*, Bruksela, 14 października 2020 r., COM(2020) 662 final.
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Nowy plan działania UE dotyczący*

- gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy*, Bruksela, 11 marca 2020 r., COM(2020) 98 final.
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*, Bruksela, 20 maja 2020 r., COM(2020) 381 final.
- Komisja Europejska, *REPowerEU w skrócie*, [online] https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_pl#kolejne-dzia%C5%82ania.
- Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczące kulturowego wymiaru zrównoważonego rozwoju w działaniach UE*, Bruksela, 9 grudnia 2022 r., COM(2022) 709 final.
- Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Przyspieszenie transformacji w kierunku neutralności klimatycznej w celu zapewnienia bezpieczeństwa i dobrobytu Europy. Sprawozdanie z działań UE na rzecz klimatu za 2022 r.*, Bruksela, 26 października 2022 r., COM(2022) 514 final.
- Komisja Europejska, *UE w 2022 r. Sprawozdanie ogólne z działalności Unii Europejskiej*, Luksemburg 2023, <https://doi.org/10.2775/903201>.
- Leyen U. von der, *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej (2019-2024)*, [online] https://commission.europa.eu/system/files/2020-04/political-guidelines-next-commission_pl.pdf.
- Medinilla A., Dekeyser K., Karaki K., *Promoting a Global Green Transition Following the Russian Invasion of Ukraine. The External Dimensions of the European Green Deal*, 2022, ECDPM. Discussion Paper, nr 325.
- Montesi C., „Green Recovery” at the Heart of the EU’s COVID-Response, European Commission, 15 VII 2020, [online] <https://ec.europa.eu/newsroom/intpa/items/683412/en>.
- Oksińska B., Kowalski: zlikwidować handel emisjami CO₂, „Rzeczpospolita” 2020, 17 III, [online] <https://energia.rp.pl/energetyka-zawodowa/art17019341-kowalski-zlikwidowac-handel-emisjami-co2>.
- Oroschakoff K., Mathiesen K., *How the EU’s Green Deal Survived the Coronavirus Pandemic*, „Politico” 2020, 17 XII, [online] <https://www.politico.eu/article/how-eu-climate-change-promises-survived-the-coronavirus-plague/>.
- Paris Agreement*, United Nations Framework Convention on Climate Change, 12 XII 2015, [online] https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.
- Rada Europejska, *Rada Europejska, 10-11 grudnia 2020*, 21 IV 2022, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/european-council/2020/12/10-11/>.
- Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”, 10 XI 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>.
- Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”. Jak UE chce zreformować opodatkowanie energii? – infografika, 11 X 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/fit-for-55-energy-taxation/>.

- Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Reforma systemu handlu uprawnieniami do emisji*, 6 XII 2019, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/climate-change/reform-eu-ets/>.
- Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Strategia „Od pola do stołu”*, 11 X 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/from-farm-to-fork/>.
- Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Unijna polityka przemysłowa*, 14 XI 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-industrial-policy/>.
- Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”. *Rada przyjmuje kluczowe akty pozwalające zrealizować cele klimatyczne na 2030 r.*, komunikat prasowy, 25 IV 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/04/25/fit-for-55-council-adopts-key-pieces-of-legislation-delivering-on-2030-climate-targets/>.
- Rada Unii Europejskiej, „Gotowi na 55”. *Rada przyjmuje rozporządzenie o emisjach CO₂ z nowych samochodów osobowych i dostawczych*, komunikat prasowy, 28 III 2023, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/03/28/fit-for-55-council-adopts-regulation-on-co2-emissions-for-new-cars-and-vans/>.
- Rada Unii Europejskiej, *Rada przyjmuje europejskie prawo klimatyczne*, komunikat prasowy, 28 VI 2021, [online] <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2021/06/28/council-adopts-european-climate-law/>.
- Siddi M., *The European Green Deal. Assessing Its Current State and Future Implementation*, Helsinki 2020, *FILA Working Paper*, 114.
- Sikora A., *European Green Deal – Legal and Financial Challenges of the Climate Change*, „ERA Forum” 2021, vol. 21, <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00637-3>.
- Sójka A.J., *Europejski Zielony Ład – Unia Europejska od zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego do ekologizmu*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2022, nr 12, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.9683>.
- Trusewicz I., *Węgry na atomowym pasku Rosji. Wielki kredyt Kremla dla elektrowni atomowej*, „Rzeczpospolita” 2023, 12 VII, [online] <https://energia.rp.pl/atom/art38727091-wegry-na-atomowym-pasku-rosji-wielki-kredyt-kremla-dla-elektrowni-atomowej>.
- Ukraine, EU4Climate, [online] <https://eu4climate.eu/ukraine/>.

Olesia TKACHUK – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce i administracji. Adiunkt w Katedrze Studiów nad Procesami Integracyjnymi w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka monografii *Rosja wobec wymiaru wschodniego Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej w latach 2004-2022* (2023) oraz cyklu artykułów na temat integracji europejskiej, bezpieczeństwa europejskiego i konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim.